Sociaal en Cultureel Planbureau

Rijnstraat 50
Postbus 16164
2500 BD Den Haag
T 070 340 70 00
www.scp.nl

Inlichtingen bij
Evert Pommer
e.pommer@scp.nl
T 070 340 7947

PERSBERICHT

Gemeenten geven minder uit, maar presteren goed

Den Haag, 22 november 2013

- In de periode 2006-2011 namen de gemeentelijke uitgaven toe met gemiddeld 0,9% per jaar (gecorrigeerd voor inflatie). De productie steeg in deze periode met 0,2% per jaar. Op de meeste terreinen namen de uitgaven dus sneller toe dan de productie.
- Tot 2009 namen de uitgaven toe. In 2010 zijn de uitgaven gelijk gebleven en in 2011 is een forse daling zichtbaar van 3,8%.
- De tegenvallende inkomsten uit grondexploitatie vormen de belangrijkste oorzaak voor het tekort van ruim €800 miljoen in 2011. In 2006 werd op de grondexploitatie nog een miljard euro winst geboekt, in 2011 is er een verlies van €900 miljoen.
- De grootste kostprijsstijgingen treffen we aan bij openbare gezondheidszorg (4,6% per jaar), cultuur (3,4%) en brandweer en politie (3,2%).
- Op veel terreinen waar de uitgaven sneller stijgen dan de productie is er ook sprake van kwaliteitsverbetering. De sterkste verbeteringen zien we bij veiligheid, cultuur en openbare gezondheidszorg. Bij onderwijshuisvesting gaat een hogere kostprijs niet samen met een hogere kwaliteit.

Dit zijn de enkele conclusies uit de SCP-publicatie *Maten voor gemeenten 2013. Prestaties en uitgaven van de lokale overheid in de periode 2006-2011*, die op 22 november verschijnt. In het rapport geven drs. Evert Pommer, drs. Ingrid Ooms en Saskia Jansen een beeld van de uitgaven en prestaties van gemeenten in de periode 2006-2011. Sinds 2002 wordt deze rapportage jaarlijks op verzoek van het ministerie van BZK opgesteld. Dit jaar verschijnt bij dit rapport ook een factsheet (digitaal).

Uitgaven eerst gestegen daarna gedaald

De totale gemeentelijke uitgaven bedroegen in 2011 €55 miljard, waarvan €53 miljard in het rapport is geanalyseerd. Gecorrigeerd voor inflatie stegen de uitgaven in de periode 2006-2011 met gemiddeld 0,9% per jaar. Tot 2009 namen de uitgaven toe, in 2009 zelfs sterk (met 5,2%). In 2010 bleven de uitgaven gelijk en in 2011 is zelfs een forse daling zichtbaar (-3,8%).

De productie stijgt minder dan de uitgaven

De productie wordt meestal direct gemeten in termen van het aantal gebruikers van een voorziening of de hoeveelheid geleverde diensten, maar soms ook indirect

door de uitgaven te corrigeren voor de relevante prijsontwikkeling. De gemeentelijke productie blijft in de periode 2006-2011 nagenoeg op peil met een lichte stijging van gemiddeld 0,2% per jaar. Daarmee blijft de gemeentelijke productie iets achter op de ontwikkeling van de gemeentelijke uitgaven (0,9% per jaar), bij de ontwikkeling van het bruto binnenlands product (0,9% per jaar) en bij de groei van de bevolking (met gemiddeld 0,4% per jaar).

De inkomsten dalen in 2011 ook
Naast de uitgaven zijn ook de inkomsten van de gemeenten in 2011 gedaald, maar minder sterk (-1,8%). Waar in 2010 een tekort werd geconstateerd van €2 miljard, is het tekort door de minder sterk gedaalde inkomsten in 2011 afgenomen tot €835 miljoen (1,5% van de totale uitgaven).
Gemeenten financieren 6,6% van de uitgaven uit eigen belastingen en 5,3% uit inkomsten uit eigen vermogen en deelnemingen. De overige inkomsten komen van het rijk en uit retributies en leges van burgers en bedrijven.

De relatieve kostprijs stijgt minder snel en daalt zelfs in 2011
De ontwikkeling van de reële uitgaven per product geeft aan in welke mate een product duurder of goedkoper wordt ten opzichte van de gemiddelde uitgaven voor alle binnenlandse productie. Deze relatieve kostprijs van gemeentelijke diensten nam in de periode 2006-2011 met gemiddeld 0,7% sneller toe dan die van het gemiddelde binnenlandse product, maar deze stijging vlakt vanaf 2009 duidelijk af. In de periode 2006-2009 steeg de relatieve kostprijs nog met 1,9% per jaar, maar in 2010 blijft deze gelijk en in 2011 daalt de relatieve kostprijs met 2,0%.

Bij drie voorzieningen grote kostprijsstijgingen
De grootste stijgingen van de kostprijs in de periode 2006-2011 treffen we aan bij openbare gezondheidszorg (4,6% per jaar), cultuur (3,4%) en brandweer en politie (3,2%). Bij de openbare gezondheidszorg is vanaf 2009 fors geïnvesteerd in centra voor jeugd en gezin en bij cultuur hebben we te maken met achterblijvend bezoek aan voorstellingen en achterblijvende uitleningen bij bibliotheken. Bij de brandweer zien we dat het aantal brandmeldingen geleidelijk daalt en bij de politie is meer uitgegeven aan het bewaken van de openbare orde.

Ook kostprijsdalingen geconstateerd
Een daling van de relatieve kostprijs treffen we aan bij maatschappelijke ondersteuning zoals huishoudelijke hulp (efficiënter geworden), bij het openbaar bestuur (minder uitgegeven), de afvalverwerking (efficiënter geworden) en de bijstand (lagere uitkeringsbedragen).

Kwaliteit en prestaties lijden niet onder kostprijsstijgingen
In veel gevallen lijkt er sprake te zijn van een verbetering van de kwaliteit van gemeentelijke dienstverlening. Hierbij is zowel gekeken naar feitelijke kwaliteit (bijvoorbeeld schoolopbrengsten) als waardering van gebruikers. Bij de voorzieningen waar sterke kostprijsstijgingen zijn opgetreden was meestal ook sprake van kwaliteitsverbetering. Dit geldt voor veiligheid, cultuur en openbare gezondheidszorg. Bij onderwijshuisvesting gaat een hogere kostprijs niet samen met een hogere kwaliteit van dienstverlening.

Bedrijfsmatige activiteiten hebben invloed op de uitkomsten
Bedrijfsmatige activiteiten van gemeenten betreffen exploitatie van of deelnemingen in grondbedrijven, havenbedrijven en nutsbedrijven. In 2011 werd aan deze activiteiten ongeveer €8,2 miljard uitgegeven. Mede door de economische crisis en de vastgelopen huizenmarkt is de grondexploitatie van winstpost verliespost is geworden. In 2006 werd hierop nog een winst van €1,0 miljard geboekt, maar dat is geleidelijk omgeslagen naar een verlies van €0,9

miljard in 2011. Als we de bedrijfsmatige activiteiten buiten beschouwing laten stegen de reële uitgaven van gemeenten tussen 2006 en 2011 met 0,1% per jaar en steeg de productie met 0,6% per jaar. Dit komt neer op een gemiddelde kostprijsdaling van 0,5% per jaar.

Taakmutaties hebben een gering effect op de uitkomsten
Gemeenten hebben in de onderzochte periode taken afgestoten en erbij gekregen. De afgestoten taken liggen op het gebied van het onderwijs, de kinderopvang, de woningexploitatie en het openbaar vervoer. Huishoudelijke hulp werd in 2007 een nieuwe taak. De sociale werkvoorziening kwam in 2008 volledig onder regie van individuele gemeenten en de centra voor jeugd en gezin volgden in 2009. Zonder de taakveranderingen stegen de reële uitgaven van gemeenten tussen 2006 en 2011 met 0,4% per jaar en daalde de productie met 0,3% per jaar. De relatieve kostprijsstijging is daardoor nauwelijks beïnvloed door taakmutaties.

SCP-publicatie 2013-32, *Maten voor gemeenten* van Evert Pommer, Ingrid Ooms en Saskia Jansen, Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau, november 2012, ISBN 978 90 377 0688 8, prijs € 31,-
De publicatie is verkrijgbaar bij de (internet-)boekhandel of te bestellen/ downloaden via de website: www.scp.nl.
De factsheet is alleen te downloaden via de website van het SCP.

Voor meer informatie over de inhoud van deze publicatie: Evert Pommer, e-mail: e.pommer@scp.nl , telefoon: 070-340 7947.
Voor algemene vragen: Irma Schenk, e-mail: i.schenk@scp.nl , telefoon: 070-340 5605.